

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יור"ל ע"י ביהמ"ד ללומדי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 181

מסכת סנהדרין ס"ו-ס"ז

בס"ד, ה' כסלו תשס"ג

השבוע בגליון

■ אין לחקור אחר עתידות
■ בדיקה מיוחדת בליל הושענא רבה
■ בני - אנרגיה מותר או אסור?
■ חמישה פירושים למילה על

■ יש להבדיל בין שני שמותיו של יש"ו
■ מדוע מתחילים את ה"אמן" בישיבות בר"ח?
■ אסטרולוגיה לאור ההלכה

■ מה דינם של חלב ודם שנבראו בספר יצירה
■ "זמני דחוק, הנח תפילין בשליחותי..."
■ הזכרת שמם של יש"ו ושל מוחמד
■ הזכרת שם ע"ז לצורך לימוד תורה

דבר העורך

רצועת העור

אחת התופעות המרתקות שניתן להבחין בהן בשיעורי הדף היומי, היא תלמידי החכמים החדשים שצומחים, לפתע, מתוך שיעורי הדף היומי. אך לפני שנים מספר הצטרף פלוני אלמוני לשיעור הדף היומי, והנה, מתגלגלות על לשונו סוגיות, שיטות ראשונים וסברות יפות. הוא הפך להיות חלק בלתי נפרד מן הלגיון האדיר הפרוס בכל העולם והעוסק בתורת ה' רעהו, שהתקשה בתחילת הדרך בתרגום השפה הארמית, ממלא כעת את מקומו של הנגיד השיעור, כאשר זה נאלץ להעדר, ועוד כהנה וכהנה. "אם אתה מאמין שאפשר לקלקל, תאמין אף תאמין שאפשר לתקן!" הכל אפשרי. **בהקשר לכך** שמענו מהרה"ג ר' ישראל אהרונסון שליט"א, מעשה מעניין ביותר, בעל מסר חינוכי, אודות יהודי תלמיד חכם מ"פניה" של ירושלים עיר הקודש.

יהודי זה, תלמיד חכם נכבד ומורה הוראה לרבים, מהלך בכל עת ובכל שעה ורצועת עור ענודה על פרק ידו. בלי שיעור. רצועה בלבד. ללא שיעור. כמעט אין שמנים לב לכך. הוראה את פרק ידו סבור כי השעון מצוי לו בגב היד, ואילו הוראה את גב ידו סבור כי השעון מצוי בפרק ידו... אולם, רבי ישראל אהרונסון שליט"א הבחין בכך, שאל בעדינות לפרש הדבר והרי התשובה שקיבל:

"מאז שאני זוכר את עצמי, נחשבתי בעיני כל רואי כ"לא יוצלח" המוצלח ביותר. היכן שנגעתי, דברים נפלו, נשברו, נקרעו והתפוררו. כמעט בכל יום נחתכתי במקום אחר. אם כבר זכיתי שהמלמד יבקש ממני להכין לו כוס תה, היתה די רועדת רגע לפני שהגשתי אותה לשולחני, הכוס החליקה מן המגש... לקול צחוקם הרועם של בני כיתתי שבתי בוש ונכלם למקומי.

בכל שנה חזר על עצמו הסיפור. מלמד חדש ותקווה חדשה. ניסיונות כנים אך כושלים מצד המלמד המסור, ושוב שקעתי בשגרה אפורה ומשמיה של חיי בדידות וצער.

הורי היקרים איבדו זה כבר את תקוותם. הם לא היו צריכים לומר לי זאת. הדבר היה ברור. בכל תחום שבו ניסיתי את כוחי נכשלתי כשלון חרוץ והבנתי, כי מסלול חיי מוכן ומזומן עבורי - ייאוש מוחלט.

והיה היום, ובבית ספרנו הופיע מורה חדש, אשר לימד בכתתו מספר שעות בכל יום. הוא, מלא המשך בעמוד הבא

דף נטב אין דבר טמא יורד מן השמים

מה דינם של חלב ודם שנבראו בספר יצירה

שני אריות פגש רבי שמעון בן חלפתא בעת שהיה מהלך בדרך, כך מספרת סוגייתנו. עקב הסכנה המוחשית קרא רבי שמעון בן חלפתא את הפסוק (תהילים קד/כא) "הכפירים שאגים לטרף", ומיד נעשה לו נס ושתי חתיכות בשר ירדו מן השמים, האריות השביעו את רעבונם באחת מהם, והותירו את החתיכה השניה. נשא רבי שמעון בן חלפתא את חתיכת הבשר הנותרת, הביאה לבית המדרש ושאל אם בשר זה טהור הוא אם לאו. השיבוהו החכמים, ודאי טהור הוא, כי "אין דבר טמא יורד מן השמים".

בהמשך פרקנו מספרת הגמרא (לקמן ס"ז) על רב חנינא ורב אושעיא, שבכל ערב שבת היו עוסקים בהלכות יצירה, ומתוך צצירתו אותיות משמו של הקב"ה שבהן נברא העולם, נברא להם עגל משובח ואכלוהו. אלא, שלא נתבאר בגמרא, אם עגל זה זקוק לשחיטה, או שמא, מאחר שלא נוצר כדרך העולם מאב ואם, אין הוא זקוק לשחיטה. ספק זה העלו האחרונים והשלי"ה הקדוש (פ' וישב דף ע"ו) כתב, כי בהמה שנוצרה על ידי ספר יצירה אינה זקוקה לשחיטה. בספר "סדר הדורות" (סדר תנאים ואמוראים אות ש' מערכת רבי שמעון בן חלפתא אות ב', דף קפ"ב) כתב, כי מסוגייתנו מוכח, שבהמה זו אינה צריכה שחיטה. שהרי, רבי שמעון בן חלפתא הסתפק, אם חתיכת בשר זו שירדה מן השמים, של בהמה טמאה היא או של בהמה טהורה, ומשמע שמבהמה טהורה היא נחה דעתו. אם אכן יש לשחוט בהמה שנוצרה שלא על ידי אב ואם, לא ניתן היה לאכול חתיכת בשר זו שמעולם לא נשחטה.

בעל ה"טור ברקת" (הל' יום טוב דף קמ"ג) גם כתב כי אין צורך לנקר בהמה היורדת מן השמים, וגם אין חובה להוציא את גיד הנשה שבה. בעל ה"שדי חמד" (מער' חמץ ומצה ס"ב אות ג') טורח להבהיר לאור דיון זה, כי אם יארע לאדם שתיפול לו חתיכת בשר ממרומים, אל ימהר לאוכלה מתוך מחשבה שמן השמים היא, מאחר שאם עלינו לבחור בין אפשרות שהורידו לו בשר מן השמים לבין האפשרות כי הרוח שאבה חתיכת בשר זו והנחיתה אותה בחצירו, יהא זה נבון להתייחס אל האפשרות השניה... דינים אלו נאמרו לאמוראים, אשר היה בכחם לברוא בהמה על פי ספר יצירה, וידוע ידעו היטב אם חתיכת בשר זו מן השמים היא אם לאו. מעניין לציין, את דברי רבי צדוק הכהן מלובלין (ס"ו) כי למרות שבהמה שנבראה שלא בדרך הטבע אינה זקוקה לשחיטה, מכל מקום ראויה היא להקרבה על גבי המזבח.

דף סב/ המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה

"זמני דחוק, הנח תפילין בשליחותי..."

בסוגייתנו אנו מתוודעים להבדל בין "שוגג" ל"מתעסק". השוגג חייב בקרבן חטאת, והמתעסק פטור ממנו. השוגג הוא אדם שהתכוון לעשות פעולה

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' נחום יואל הלפרן ז"ל
בהרה"ח ר' חיים יעקב ז"ל
נלב"ע ביום ה' כסלו תשמ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו-
לונדון

לעילוי נשמת

הר"ר

אהרון ברמן ז"ל
ב"ר יעקב הלוי ז"ל
נלב"ע ביום ה' כסלו תשמ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידו
יעקב (ז'ק) ברמן ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר

מרת גניה אורנבנד ע"ה
ב"ר דוד חרש ז"ל נלב"ע ח' כסלו תש"ן
נח ליפמן הכהן אורנבנד ז"ל
ב"ר עמנואל ז"ל נלב"ע כ"ב טבת תשל"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י ידידינו חתנים ובתם
הר"ר שמואל אורנבנד וזוג' מרת אסתר
שיחיו -בני ברק

המשך מעמוד קודם

מסויימת, כגון, להדליק חשמל בשבת, אלא שהוא שגג ושכח שמעשה זה אסור לעשותו בשבת. לעומת זאת, ה"מתעסק" הוא אדם שנשען על הקיר ובלי דעת הוא לחץ על מתג החשמל שמאחוריו והדליק את החשמל, כלומר, הוא עשה פעולה מבלי שהתכוון לעשותה. לפיכך, השוגג חייב חטאת, שהרי התכוון לעשות את המעשה האסור, ואילו המתעסק פטור, שהרי לא התכוון לעשות מלאכה וכלל אין לייחסה אליו.

אלא, שגמרתנו מדגישה, כי לא בכל איסורי התורה מתעסק פטור: "אמר שמואל... המתעסק בחלבים ובעריות - חייב, שכן נהנה. המתעסק בשבת - פטור, מלאכת מחשבת אסרה תורה". היינו, אדם שביצע פעולת בליעה, ומבלי משים הוא בלע חתיכת חלב בלא שהתכוון לאכול חתיכה זו - חייב, למרות שפעולת אכילת החלב נחשבת כ"מתעסק", שכן, החלב החליק לגרונו באקראי ללא כל כוונת פעולת אכילת חלב מצידו.

ההסבר לחיובו של ה"מתעסק" באיסורי אכילה ובאיסורי עריות, לעומת המתעסק באיסורים אחרים נעוץ בהבדל שבין האיסורים. יש שאסרה תורה עשיית פעולה מסויימת, ויש שאסרה תורה את תוצאת הפעולה. בשבת אסרה תורה להצית אש. לפיכך, כאשר ה"מתעסק" כלל לא התכוון לפעולה זו, ניתן לנתקה ממנו ולא לייחסה אליו. לעומת זאת, באיסור אכילת חלבים התייחסה התורה להנאתו של האדם האוכל, היינו: לתוצאות פעולתו. הא ראה, שגם אם ראובן ביקש את שמעון לדחוף חלב לגרונו, ראובן חייב על בליעת החלב, אף שלא ביצע פעולת אכילה (ותוספות בכתובות דף לב/ב - חידושי ושיעורי מרן רבי ברוך בר ב"ב סי' ה'). לפיכך, מאחר שאיסור אכילת חלב נעוץ בתוצאה, גם המתעסק בה חייב, כי התוצאה מקננת בגופו, אי אפשר להתעלם מכך (עיי' "קהילות יעקב" שבת סי' ל"ד - ל"ה, "קובץ שיעורים" ח"ב סי' כ"ג וכ"כ באתון דאורייתא כלל פ"ב).

חילוק למדני מרתק זה המבחר את סיבת האיסור לשני חלקים נפרדים - הפעולה והתוצאה, משמש את הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל כדי להשמיט באופן מבריק את הבסיס לקושיה המפורסמת שנידונה בעבר בגליונו (ראה "מאורות הדף היומי" כרך ג' עמ' קצ"א), והיא, מדוע רשאי אדם למנות את חבריו כשליח לביצוע מצוות שחיתת קרבן פסח, אך אין הוא רשאי למנות שליח שיניח תפילין עבורו (תוס' ר"ד קידושין מב/ב).

הגר"ח מבריסק מבאר, כי קיים חילוק מהותי בין שתי מצוות אלו. במצוות קרבן פסח, אשר ממנה נלמדים דיני שליחות (קידושין מא/ב), מצווה בעל השה לשוחטו. היינו, המצווה מתקיימת בפעולת השחיטה ולפיכך, ניתן למנות שליח שיבצע פעולה זו עבור המשלח. לעומת זאת, מצוות הנחת תפילין אינה מתקיימת על ידי פעולת הנחתם, אלא בעצם היותם מונחים על גופו של האדם, ולכך, כמובן, אין ניתן למנות שליח ("ברכת שמואל" קידושין סי' כ').

דף סג/ב ושם אלהים אחרים לא תזכרו

הזכרת שמם של יש"ו ושל מוחמד

אי שם בכפר קטן בגרמניה התמנה מורה חדש באחד מבתי הספר האיזוריים, שרוב תלמידיו היו יהודים, וצבינו הכללי של בית הספר נשמר על ידי רב המקום. ויהי היום, והמורה החדש הקריא בפני התלמידים קטע מספר הסטוריה, תוך ציטוט שמו של יש"ו הנוצרי. עקב כך התחוללה סערה בקרב היהודים המקומיים. להגנתו טען המורה, כי ביכר שלא לשנות מן הכתוב בספר מחמת שני התלמידים הנוצריים ששהו בכתה. רב העיריה שלח את הסיפור במלואו לגאון רבי עזריאל הילדסהיימר זצ"ל אשר ענה תשובה מעניינת (שו"ת ח"א יו"ד סי' ק"פ).

הזכרת שם ע"ז לצורך לימוד תורה: בסוגייתנו מבואר, כי אסור לאדם לומר לחבירו "שמור לי בצד עבודה זרה פלונית". היינו, אסור לו לומר "המתן לי ליד עבודה זרה פלונית", שנאמר (שמות כג/ג) "ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך". "בית יוסף" (יו"ד סי' קמ"ז) מבאר ופוסק, כי אין להזכיר שמות של עבודה זרה, הן לצורך והן שלא לצורך, מלבד שמות אלו המוזכרים בתנ"ך, כמבואר בסוגייתנו (שו"ת הגרע"ה שם), וכן מותר להזכיר שמות של עבודה זרה לצורך לימוד דיני התורה.

יש להבדיל בין שני שמותיו של יש"ו: מעתה, מאחר שהנוצרים מתייחסים ליש"ו כמי שמסייע בהנהגת העולם, הרי זו עבודה זרה מוחלטת ואין להזכיר את שמו. אלא, שההגהות מימוניות (רמב"ם הל' עבודת כוכבים פ"ה ס"ק ג') מציין, כי אין להזכיר שם של עבודה זרה, כאשר שמה הוא שם אדנות ואלוקות. לפיכך, עלינו להבחין בין שמו הפרטי של אותו האיש - יש"ו, לבין כינויו בפי מאמיניו, הנגזר מלשון משיח [לא מצאנו לנכון לציין בגליון את שמו, אף שלצורך לימוד תורה הדבר מותר]. לכן, המזכיר את השם יש"ו אינו עובר על איסור תורה, שהרי שם זה אינו אלא שמו של אדם, שהנוצרים בסכלותם האמינו בו. אולם, המזכיר כינויו כראש דת הנצרות ומייסדה, עובר על איסור תורה, שהרי זה שם עבודה זרה.

הגאון רבי עזריאל הילדסהיימר זצ"ל הוסיף וציין, כי אף שאין איסור מן התורה להזכיר את שמו הפרטי של אותו האיש, "בכל תפוצות ישראל... המשך בעמוד הבא

מרץ ורצון להוכיח את עצמו, החליט לטפל ב"בעיה" של כתתנו, הלא היא אני בכבודי ובעצמי.

בעיניים מושפלות קיבלתי את בקשתו להכין עבורי ועבור צוות המורים עשר כוסות תה. אינך יודע שאני "לא יוצלח"? שאלתי אותו בעיניים מושפלות. והוא בשלו. תלמידי היקר, אגא, אני זקוק לעשר כוסות תה בתוך חמש דקות.

בעודי יוצק את המים הרותחים לכוסות הזכוכית, בלשתי בעיני היכן ממוקמים היעה המגב והמטאטא, לפחות אמוזר את הבושות, אמרתי לעצמי. צעד אחר צעד פסעתי בזהירות כשבידי המגש העמוס בכוסות התה המהבילות. את דלת חדר המורים צלחתי בשלום, והנה, התכופתי לעבר השולחן כדי להניח עליו את המגש, ושתי כוסות מהבילות צנחו לחן על רגלו של אחד המורים שזעקותיו הדהדו בחלל בית הספר.

נמלטתי משם כל עוד נפשי בי, ולפתע חשתי יד רכה מונחת על כתפי. הוא, המורה, הביט בי במבט מבין, ואני רעדתי בכל גופי.

אמרת לי, אלסתי.

זה לא כך נורא, ענה לי. עלך לזכור כי שמונה כוסות תה נותרו שלמות על עומדן...

למחרת נטל המורה את ידי, עוד עליה רצועת גומי תוך שהורה לי: הסכת ושמע. בכל פעם שתחשוב שאתה "לא יוצלח", תמתח את הגומי שיצולף בבשרך ושיזכיר לך שאתה כן מוצלח.

הנה, אם אתה לומד גמרא ומתקשה מאד בהבנת תירוק מסויים של הגמרא, טרם פושה הייאוש בעצמותיך, משוך ברצועת הגומי וחזור ושן לעצמך, כי את קושיית הגמרא כבר הבנת!

ביום הראשון, היתה ידי אדומה מהצלפות הגומי.

וגדל הילד ויהי לעלם חמודות, וברבות השנים הלך וגדל והיה לתלמיד חכם. ביום מן הימים התבקש מיודענו לכהן במשרה תורנית מכובדת ביותר, ובעודו נתון בהתרגשות ובשמחה, הוא סר לרצון וביקש ממנו להכין עבורו רצועת עור, זכר לאותה רצועת גומי.

לזכור שאפסר!

אני מבית ברצועה, סיים "בעל הרצועה" את דבריו, ומודה לקב"ה על כוחות הנפש שהוא נתן בכל אדם ואדם. נוכחתי לדעת, כי אם רק ירצה האדם באפשרותו לנצל כוחות עצומים אלו, לשגשג ולהגיע לפסגות.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,

מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93

.....

ברכת התורה העורך

פנינים

דף סד/א דמכוון לביזוי

אליל מיוחד

גמרתנו מתארת עבודה זרה ושמה "פעורי", אשר עבודתה נעשתה על ידי ביזויה ועשיית צרכים עליה. לכאורה, אם עובדי "פעורי" החשיבוהו כאליה, מדוע נהגו לזנותו?

מסביר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, כי בקרב האדם מקנן יצר לפרוץ את כל המוסכמות ואת כל הגדרים מתוך תחושה שהכל הפקר, ומתוך כך נוצרה עבודה זרה זו, אשר באה להמחיש, כי מותר לאדם לעשות ככל העולה על רוחו! (שיחות תשל"ב/ד).

דף סג/א לא תאכלו על הדם

חמישה פירושים למילה "על" בברייתא המובאת בסוגייתנו מצויים חמישה פירושים שונים למילים (ויקרא יט/כו) "לא תאכלו על הדם", אשר מהם נלמדים חמש הלכות בחמישה מקצועות שונים בתורה, וכולם נפסקים להלכה!

המלבי"ם בפירושו לתורה מסביר, כי יסודן של כל הדרשות נעוץ בהסבר המילה "על", לה יש חמש משמעויות שונות, ומכל אחת מהן נלמדת הלכה נפרדת.

א. עם, ככתוב (שמות לה/כב) "ויבואו האנשים על הנשים". משום כך אין לאכול "על הדם" -

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

היראים נמנעו להעלות שם זה על שפתם" ואין להתיר מנהג זה.

כאמור, לגבי יש"ו הנוצרי מוסכם על הכל, כי מאמיניו נחשבים כעובדי עבודה זרה בשיתוף, היינו, שהוא שותף להנהגת העולם (עיי' רמ"א או"ח סי' קנ"ו הנפק"מ בין עיז לעיז בשיתוף). לעומת זאת, לגבי מוחמד מייסד דת האיסלם, כתב הר"ן בגמרתנו (סא/ב): "גם המשוגע של הישמעאלים, אף על פי שאין טועין אחריהם לעשותן אלהות, הואיל ומשתחווים לפניהם השתחואה של אלהות, דין עבודת אלילים יש להן". אולם, הרמב"ם (שו"ת הרמב"ם סי' תמ"ח) מציין, כי הישמעאלים הקדומים אכן היו עובדי עבודה זרה, אך לא כן הישמעאלים שבדורות אחרים, ש"כבר נכרתה אמונת העיז מפייהם ומלבם, והם מיחדים לא-ל יתברך יחוד כראוי, יחוד שאין בו דופי". לפיכך, פסק הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פרק י"א הל' ז'), כי יין הישמעאלים אסור בשתיה, אך מותר בהנאה.

דף סה/ב רבי עקיבא אומר זה המחשב עתים ושעות

מדוע מתחילים את ה"זמן" בישיבות בראשי חודשים דווקא?

סוגייתנו עוסקת באיסור התורה (ויקרא יט/כז) "לא תעוננו". לדעת רבי עקיבא, פסוק זה אוסר על האדם להימנע מעשיית פעולות מסוימות במועד מסויים עקב חששו שמועד זה אינו "יפה" להם, או להיפך, לעשות פעולות מסוימות בזמן מסויים דווקא, משום שהוא "יפה" להם.

אסטרולוגיה לאור ההלכה: לדעת הרמב"ם (הל' עבודת כוכבים פ' י"א הל' ט'), כוונת רבי עקיבא היא לאסטרולוגים, אשר לדעתו אינם אלא "הכזבים, שהכסילים מדמין שהן דברי אמת". כדעת הרמב"ם סוברים ראשונים נוספים (שו"ת "זכרון יהודה" לר"י בן הר"ש סי' צ"א, ומביא כן אף בשם הרמ"ה ב"יד רמה" בסוגייתנו ובשם רבינו יונה ב"שערי תשובה" שער ג' אות פ"ו). ברם ראשונים רבים חולקים על כך (הרמב"ן בשו"ת המיוחסות לרמב"ן סי' רפ"ג, התוספות שבת קנ"ב ד"ה "כלדאי", וה"נימוקי יוסף" בסוגייתנו) וסוברים, שיש אמת בדברי חכמי האיטגנינות ויש אף לחוש לדבריהם.

אין לחקור אחר עתידות: לדעתם, איסור "ולא תעוננו" נאמר לגבי אדם הממציא עתים מעצמו ואומר, כי זמן מסויים טוב לכך וזמן אחר רע לכך. אולם, אם שמע אדם מהעוסק בחוכמה זו, כי ביום מסויים ראוי לו להימנע מעשיית פעולה מסויימת, מן הראוי לו לחוש לדבריו. אלא, שאין ללכת ולשאול לדעתם, משום הפסוק (דברים יח/ג) "תמים תהיה עם ה' אלקיך", היינו, על היהודי לבטוח באלוקיו ולהתפלל אליו כי ישית לראשו ברכות וטוב, ולא לחקור בעתידות ובנסתרות, כדברי רש"י (שם): "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו". הרמ"א (שולחן ערוך" יו"ד סי' קע"ט סעי' ב') מסכם ואומר, כי "במה שאדם יודע שהוא כנגד המזל, לא יעשה ולא יסמוך על הנס, אלא שאין לחקור אחר זה משום תמים תהיה". בעקבות כך גם ממליץ הרמ"א (או"ח סי' תרס"ד סעי' א') להמנע מן המנהג הבא.

בדיקה מיוחדת בליל הושענא רבה: הרמב"ן בפירושו על התורה (במדבר יד/ט) כותב, כי ידוע ש"בליל החותם לא יהיה צל לראש האיש אשר ימות בשנה ההיא". היינו, בליל "הושענא רבה" סר צילו של אדם שנגזר עליו שלא ישלים את שנתו. אין הכוונה, מבאר האבודרהם (סדר תפילת סוכות ד"ה "ויש אנשים"), אלא לצל של הצל, ולא לצל ממש, משום ש"העומד אצל הלבנה או אצל האורה אי אפשר שלא יהיה לו צל". משום כך, הוא מציין, היו שנהגו לכרוך את עצמם בסדין בליל הושענא רבה, וללכת למקום המואר על ידי הלבנה. שם הסירו מעליהם את הסדין ופשטו את אבריהם מול הלבנה - "אם יצאו כולם שלמים, סימן טוב הוא ואם יחסר צל ראשו - בנפשו הוא, ואם יחסר צל אחד מאצבעותיו, סימן לאחד מקרוביו: יד ימין - סימן לבניו, יד שמאל - סימן לבנותיו" (עיי' הוריות יב/א ובמהרש"א שם). אלא, שכתבו הראשונים (הובאו ברמ"א הנ"ל), שאין ראוי לנהוג כן. הן משום, שאדרבה, לעיתים על ידי כך האדם מרע את מזלו, הן משום שאין כל הכל בקיאים לבדוק אם סר צילם מעליהם, ועלולים הם להחסיר פעימות לב לשווא, והן משום "תמים תהיה עם ה' אלקיך" (עיי' ש"ך יו"ד סי' קע"ט ס"ק ב').

הראשונים מבארים, כי עשיית פעולה מסויימת בזמן מסויים כסימן למזל ולברכה בלבד אינה אסורה. לפיכך, כתב ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' קע"ט סעי' ב'), כי "נהגו... ואין נושאים נשים אלא במילוי הלבנה". כמו כן, כתב הסמ"ק (הובא ברמ"א שם) כי נוהגים להתחיל את זמן הלימודים בישיבות בראש חודש לסיון טוב. אכן, גם בימינו נוהג לסיים את תקופת "בין הזמנים" בראש חודש, וכך נוהגים בר"ח אלול, בר"ח חשוון ובר"ח אייר.

דף סה/ב דורש אל המתים

בין - אנרגיה מותר או אסור?

סוגייתנו מבארת, כי הפסוק (דברים יח/א) "ודרש אל המתים", בא לאסור כל פעולה שנועדה לקבלת ידיעות מן המתים בחלום הלילה או בכל דרך שהיא, וכדברי הרמב"ם (הל' עבודת כוכבים פ' י"א הל' י"ג) "כללו של דבר, כל העושה כדי

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

עם, כלומר, מבהמה שעדיין לא יצאה נפשה - דמה.

ב. ליד, ככתוב (שמות יד/ט) "וישיגו אותם חנים על הים". לפיכך, אין לאכול את הבשר ליד הים, היינו: אסור לאכול מבהמת קדשים, שמה עדיין מצוי במזרק וטרם נורק על המזבח.

ג. בגלל, ככתוב (בראשית כג) "הקדמת על האשה". לפיכך, אין אוכלים סעודת הבראה על הרוג בית דין.

ד. אחרי, ככתוב (במדבר כח/י) "על עולת התמיד". לפיכך, סנהדרין שהרגו את הנפש אינם אוכלים באותו יום.

ה. אל, ככתוב (שמואל א, א/י) "ותתפלל חנה על ה'". לפיכך, מזהירה התורה, כי אכילתו של בן סורר ומורה עלולה להביאו לדם - למיתתו.

נפלאים הדברים המראים את עומק הבנת חז"ל בפשטי הכתובים!

דף סד/א הנותן מזורע למוֹלֵךְ אינו חייב עד שימסור למוֹלֵךְ ויעביר באש

שני סוגי מולך

הרמב"ן בפירושו על התורה (ויקרא יח/כא) מציין את דעתו של רש"י, כי העבודה ל"מוֹלֵךְ" היתה במסירת אדם או בנו לכמרים, לשם העברתו בין שתי מדורות אש. אולם, לדעת הרמב"ן היה הבן עצמו למאכלת אש והוא היה קרבן ל"מוֹלֵךְ".

לדעת רבי אליעזר דייטש, בעל "פרי השדה", ניתן לומר כי שתי הדעות נכונות, ועל פי זה לבאר את הפסוקים (ויקרא כ"א-ה) העוסקים באיסור זה, ואת סידרם, מתוך הנחה כי שריפת הבן, כפירוש הרמב"ן היתה מאוסה על בני אדם רבים לולא ציוי התורה.

"איש איש... אש יתן מזורע למוֹלֵךְ" - אשר שם שרף הבן באש - "מות יומת, עם הארץ ירגמהו באבין", כי אכן מתועב הוא על הכל... ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא, בתנו מזורע למוֹלֵךְ, לבלתי המית אותו" - אם הציבור לא יענישוהו, מאחר שמסר את בנו למוֹלֵךְ שאין ממייתים שם - "יושמי אתי את פני באיש ההוא" - הקב"ה יענישו בעצמו... ("כמוצא שלל רב").

דף סה/ב מעונן... זה האוחז את העינים

מעונן - מהו

יונתן בן עוזיאל מתרגם את המילים "ולא תעוננו" (ויקרא יט/כז), "ולא אחורי סנהדרין עינינו". מפרש התרגום, כמודפס בחומשים, מסביר, "שלא יענינו ויילמדו בזה מסנהדרין, הגם שהם בקיאים בניחושים ומעשה כישוף, כי רק להם הותר ללמוד זאת כדי "להבין ולהורות כמה מעשיהם מקולקלים" (כדלקמן סח/א).

לדברי רבי זלמלה, אחיו של רבי חיים מאלאדי, יש להגיה את תרגומו של יונתן בן עוזיאל ולקרוא "ולא אחודי עינינו" - כלומר, לא תאחזו את העינים, כדעת חכמים בסוגייתנו. לדעתו, המילה "סנהדרין" נוספה בשולי התרגום כדי לציין, כי דעה זו מוזכרת בגמרא במסכת סנהדרין. אלא שבמהלך העתקות של כתבי היד שורבבה המילה "סנהדרין" לגוף הטקסט, שנעשה קשה להבנה, ולפיכך הוגה אותה, ובמקום "אחודי" כתבו "אחורי" וכך נוצר הפירוש החדש... ("ותולדות אדם").

דף סה/ב ומיביר להו עגלא תילתא ואכלי ליה.

"ובן הבקר אשר עשה..."

במספר ספרים קדומים נכתב, כי בן הבקר שהביא אברהם אבינו למלאכים נברא על ידו מתוך עיסוקו בספר יצירה, כנאמר (בראשית יח/ח) "ובן הבקר אשר עשה". מעתה, ייתכן, כי גם החמאה והחלב שהגיש לפניו נלקחו מבהמה מעין זו. ומאחר שאין בחמאה וחלב אלו כל איסור של אכילה יחד עם בשר [קל וחומר מחלבו של בן פקועה, ראה "פתחי תשובה" יו"ד סי' פ"ז ס"ק י"ד], מסתלקת, איפוא, מאליה קושיית המפרשים שתמהו, איך אברהם אבינו, שקיים את כל התורה כולה, האכיל את אורחיו בשר בחלב... ("גן רוה" פרשת וישב).

המשך מעמוד קודם
שיבא המת ויודיעו - לוקה, שנאמר, לא ימצא בך מעביר וגו' ודורש אל המתים". בעקבות איסור התורה לדרוש אל המתים, כתב המהרי"ל (מנהגים הלי' תענית), כי המשתטח על קברי צדיקים "אל ישים מגמתו נגד המתים השוכבים שם", אלא יבקש רחמים מהשי"ת בזכות הצדיקים. בעל ה"אליה רבה" (סי' תקפ"א ס"ק ל"ט) מבאר, כי המבקש רחמים מן המת נראה כדורש אל המתים. רבי חיים פלטיאל, אחד מן הראשונים, אף מנע נשים מן ההליכה לקברים משום שטעו לחשוב כי המתים מסייעים להן. לפיכך, הוא התיר את נדרן אשר נדרו לילך לקברים ובקש מהן כי את הכסף שיועד להוצאות הדרך יתנו לצדקה (ראה ב"יח טושי"ע יו"ד סוסי"י רי"ז ובשי"ך שו"ע סי' קע"ט ס"ק ט"ו).

לעומת זאת, לדעת פוסקים אחרים אין איסור לבקש מהנפטרים שימליצו טוב, ואף יש תפילות המנוסחות כך (ראה "פרי מגדים" סי' תקפ"א ב"אשל אברהם" ס"ק ט"ז). לדעתם, דברי המהרי"ל כוונו למתפלל אל המת שיושיענו בעזרת כח מסויים ולא על ידי הקב"ה (שו"ת "מנחת אלעזר" ח"א סי' ס"ח, ועיי' "בנין ציון" ח"א סי' כ"ז, שבעניינים אלו אין לאסור אלא את שנאסר בפירוש. ועיי' פסקי תשובות סי' תקפ"א). **להלכה** כתב ה"משנה ברורה" (סי' תקפ"א ס"ק כ"ז): "אל ישים מגמתו נגד המתים, אך יבקש מהשי"ת שיתן עליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר".

בשנים האחרונות באה עדנה לענף הרפואה האלטרנטיבית. בין שיטות הריפוי המגוונות קיימת שיטה המכונה "ביו - אנרגיה", בה הטיפול נעשה ללא כל מגע גופני של המטפל, אלא על ידי יצירת קשר נפשי בין המטפל למטופל, ובאופן זה המטפל משפיע בריאות מגופו הבריא לגופו של המטופל. כאשר מטפל בשיטה זו מתבקש לרפא מחלה תורשתית, הוא יוצר קשר עם אבות המשפחה, ועל ידי כך הוא מתקן את השורש הפגום. הקשר של המטפל עם המת נוצר על ידי העלאתו בדמיון המטפל, וכך הוא רואה בדימויו את מקום המחלה ומרפא אותה. רבני בית מדרשנו התוודעו לשיטה זו מן הפן ההלכתי בלבד, ולא העמיקו לחקור אם יש בה ממש, או שאין היא אלא אחיזת עיניים. מכל מקום, גם אם אכן כל האמור לעיל שריר וקיים, יש לדעת אם העושה כן אינו עובר על איסור "ודרש אל המתים".

בספר "שיח יוסף" (ח"ג סי' פ') עוסק הגר"י רוט שליט"א בסוגיה מעניינת זו, ובסיום דבריו כתב, כי נראה שיש לאסור טיפול זה.

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

נקודות הפצה בחו"ל

ארצות הברית ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218
ניו ג'רסי: משפי פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
אנגליה לונדון: יחזקאל אברט 44+ (0)8700-416000
מנצ'סטר: שמואל קאהן 07976402928

קנדה מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
ארגנטינה: הר"ר מרדכי באבעק 5411-4862-9313
אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217

בלגיה: הר"ר יעקב סנדוביץ 0475-263759

ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955

צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301

שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

מהדורת הש"ס

"נר תמיד"

בהוצאת

"מאורות הדף היומי"

בשורה משמחת

ללומדי הדף היומי

החלה ההרשמה לחלוקת

הגמרות המהודרות

מסכתות מכות-שבועות

ממהדורת "נר תמיד"

בהוצאת "מאורות הדף היומי"

במחיר מסובסד

לפרטים נא לפנות

ליוסי במשרד "מאורות הדף היומי":

03-6164725

לעילוי נשמת

הר"ר ראובן גומבו ז"ל ב"ר צבי ז"ל

וזוגו מרת פראדל גיטל ע"ה ב"ר שמואל ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הגה"צ הרב

מרדכי רימר זצ"ל

ב"ר בנימין ז"ל

נלבי"ע ה' כסלו תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת

מלכה ציפה ארזי ע"ה

ב"ר יצחק ז"ל

אשת הר"ר יוסף שיחי

נלבי"ע ט' כסלו תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת

מרים בריינא

קופמן ע"ה

בת הרה"ג אלעזר מנחם שכטר ז"ל

נלבי"ע ז' כסלו תשל"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י ידידו

הר"ר אלעזר קופמן

ומשפ' שיחיו פ"ת

חוקדש ע"י הגר"י אלשיב שליט"א
לע"נ אמו ע"ה

ברכת הגאונים הגראי"ל שטיינמן שליט"א והגרי"ש אלישיב שליט"א
למהדורת הש"ס "נר תמיד" בהוצאת "מאורות הדף היומי"

בס"ד ט"ו מרחשון תשס"ג

כאשר הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי ראש בית המדרש למגיד שיעור "מאורות הדף היומי" שזכה להקים שיעורים רבים במקומות חדשים, יום לציון שם הנפטרים מעל דפי הגמרא ומדפיסים מהדורה מיוחדת לצורך זה שבזמן השיעורים יזכירו שהלימוד היום הוא לעילוי נשמת הנפטר הנזכר.

וכידוע כמה הנאה יש לנשמה בכל מעשה טוב הנעשה בעוה"ז לטובת נשמות, ובפרט **זכות גדול** כזה של לימוד התורה היא **הנאה נצחית** לטובת הנשמה בגן עדן וכפי שאמרו חז"ל ברא מזכה אבא. ועיי' זוכה הנשמה ללכת מחיל אל חיל בעולם שכולו טוב.

וכל המסייעים ושותפים במפעל הקדוש הזה של הקמת השיעורים להגדיל תורה ולהאדירה, זכותם אין לשער **וזכות התורה** תעמוד להם בזה ובבא.

הנני מצטרף לכל הנ"ל

יוסף שלום אלישיב

אהרן יהודה לייב שטיינמן

אבנן ימנא ליה אלהינן
יוסף שלום אלישיב

לפרטים והרשמה: טל. 03-6164725, 03-6160657 פקס: 03-5780243